

12. Нерсесянц В. С. Процессы универсализации права и государства в глобализирующемся мире. Государство и право. 2005. № 5. С. 40.
13. Bennet J. Public Private Partnerships: The Role of the Private Sector in Preventing Funding Conflict. Vanderbilt Journal of Transnational Law. 2002. № 2. Vol. 35. P.P. 711-727; Governance in a Globalising World. N.Y., 2000. P.P. 3-15.
14. Бертель Жан-Луи. Общая теория права. М. 2000. С. 168
15. Brown L., Kennedy T. The Court of Justice of the European Communities. L., 2000; Caldarone R. Precedent in Operation: A Comparison of the Judicial House of Lords and the US Supreme Court. Publiik Law. Winter. 2004. International and Comparative Law Quarterly. 2000. Vol. 49 international Encyclopedia of Laws Civil Procedure. The Hague. 2004. Vol. II etc.
16. Фулей Т. Вплив практики Європейського Суду з прав людини на судову практику України: підходи та виміри. Право України. 2015. №2. С. 98-112.
17. Risse The and Sikkink K. The Socialization of international human Rights norms into Domestic Practices: introduction. The Power of Human Rights. International Norms and Domestic Change. Cambridge University Press. 2000. P. P. 4-18.

УДК 340.1

ПРО КРИТЕРІЇ ВИЗНАЧЕННЯ ГАЛУЗІ СПОРТИВНОГО ПРАВА

ABOUT CRITERIA OF DEFINITION SPORTS LAW

Ющик О.О., аспірант

Міжрегіональна академія управління персоналом

У статті розглядається питання критеріїв, за якими спортивне право класифікується як одна з галузей системи права. Відзначається, що у літературі переважає погляд на спортивне право як на нову комплексну галузь права та такі критерії для визначення правових галузей як предмет правового регулювання і метод правового регулювання. Наводиться критична оцінка вказаних поглядів через невизначеність поняття вказаного предмета. Пропонується поняття «предмет у правовому регулюванні» як предмет юридичної норми, її диспозиція, з якої виділяються вихідні права, що становлять основу утворення тієї чи іншої галузі права і єдиний критерій, на основі якого визначаються галузі права, у тому числі спортивне право як окрема галузь. Як вихідні права даної галузі виступають спортивні права, тобто права суб'єктів, пов'язаних зі спортом. Цим зумовлюється необхідність визначення поняття «спорт», від якого залежить поняття спортивного права.

Ключові слова: галузь права, предмет правового регулювання, метод правового регулювання, юридична норма, спорт.

В статье рассматривается вопрос критериев, по которым спортивное право классифицируется как одна из отраслей системы права. Отмечается, что в литературе преобладает взгляд на спортивное право как на новую комплексную отрасль права и такие критерии для определения правовых отраслей как предмет правового регулирования и метод правового регулирования. Приводится критическая оценка указанных взглядов из-за неопределенности понятия указанного предмета. Предлагается понятие «предмет в правовом регулировании» как предмет юридической нормы, ее диспозиция, с которой выделяются исходные права, составляющие основу образования той или иной отрасли права и единственный критерий, на основе которого определяются отрасли права, в том числе спортивное право как отдельная отрасль. В качестве исходных прав данной отрасли выступают спортивные права, то есть права субъектов, связанных со спортом. Этим обуславливается необходимость определения понятия «спорт», от которого зависит понятие спортивного права.

Ключевые слова: отрасль права, предмет правового регулирования, метод правового регулирования, юридическая норма, спорт.

In the legal literature is the dominant view of sports law as a new complex area of law. With this definition, sports law "overlaps" with most branches of the legal system in one or another part of them. However, it incorporates national and international law, although there is a significant difference between the first and the second in the theory.

Definition of branches in the national legal systems is carried out in the theory of law according to such criteria as the subject and method of legal regulation. The division is right for the branches, institutes on the subject and method of regulation is the main subject of differentiation legal structure of law and legislation.

The division of law and legislation has another, secondary structure, which forms complex arrays of legal norms of various branches of law and legislation, in which the main is the integration of different rules of law special for a certain sphere of society.

The traditional approach to the division of the law in the industry by the criteria of the subject and the method of legal regulation can not be considered convincing from the point of view of logic. The branches of the law must be determined on the basis of one single specific criterion. Discussions about the sectoral division of law on the basis of these criteria do not stop for many decades, since the structure is characterized by a deep internal contradiction that can be overcome only through systematic analysis. It is wrong to call the criterion of division of law the fact that "lies outside the law", in particular the types of social relations. The peculiarities of social relations are determined by certain specific features of the norms, but the field of law forms directly legal norms, and not those relations that are subject to legal regulation.

The branch of sports law in the system of law is determined not by the name of "sports", for which the branch of physical culture can be included into this branch.

A feature that unites different rights into a separate branch of law is the generalized (generic) form of source law, which acts as a constitutional, family, etc. right. From this point of view, the basis for the formation of a certain set of legal norms in a single independent branch of "sports law" is to recognize the appropriate range of initial rights ("sports rights"), that is, the rights of subjects related to sports: athletes, sports coaches, other sub Objects on the basis of which this legal field is being built.

Speaking as an object to which legal regulation is directed, sport also includes "sports relations", the nature of which depends on the specifics of the legal rules of sports law, including the set of rights and responsibilities that are governed by these rules.

Key words: branch of law, subject of legal regulation, method of legal regulation, legal norm, sport.

У сучасних умовах значного розвитку спорту виникають нові суспільні відносини, що потребують їх нормативного регулювання, а разом з цим вдосконалення нормативно-правових актів, які регулюють дану сферу суспільних відносин. Формується у системі права нова галузь – спортивне право. У зв'язку з цим активізуються наукові дослідження, спрямо-

вані на вивчення специфіки даної галузі з метою вироблення адекватних механізмів правового регулювання цієї сфери відносин.

В юридичній літературі, присвяченій темі спортивного права, привертає увагу багатозначність трактувань його сутності. Домінуючим є погляд на спортивне право як на нову

комплексну галузь права [1–3]. Розвиток науки спортивного права України, пише О. В. Макогон, «лише започатковується через відсутність системи розробки цієї новітньої комплексної галузі права» [4, с. 70].

Так, наприклад, спортивне право визначається як «новітня спеціалізована комплексна галузь права, що являє собою зв'язану внутрішньою єдністю систему правових і регламентних норм, якими закріплюються принципи, форми і порядок фізкультурно-спортивної діяльності, яка включає органічний комплекс наступних суспільних відносин: цивільних, трудових і соціального забезпечення, державно-управлінських, фінансових і ресурсного забезпечення, господарських (підприємницьких), кримінально-правових, відносин у сфері медичного забезпечення і протидії застосуванню допінгу, міжнародних, процесуальних відносин по врегулюванню спортивних спорів, а також інших відносин, пов'язаних із фізичною культурою і спортом; сукупність норм, які характеризуються їх спільністю та специфічністю, а також мають певну автономність у системі права за умови, що виділення такої групи обумовлено зацікавленістю співтовариства у більш детальному і ефективному регулюванні відповідного комплексу суспільних відносин» [1, с. 25-26].

При такому визначенні спортивне право «перекриває» собою більшість галузей правової системи у тій або іншій її частині. Разом з тим, у ньому змішуються національне і міжнародне право, хоча між першим і другим у теорії проводять істотну відмінність. За словами Ю. О. Тихомирова, національні правові системи – це правові системи, створені і діючі як прояв суверенітету держав, які використовують і захищають своє право у власних цілях; правові системи, що відображають особливості національної правосвідомості і культури, праворозуміння; правові системи, що призначені для регулювання специфічних політичних і соціально-економічних завдань країни; правові системи, у рамках яких формуються і розвиваються схожі і своєрідні галузі та інститути права [5, с. 6].

Визначення галузей у національних правових системах здійснюється у теорії права за такими критеріями, як предмет і метод правового регулювання. Структурний аспект правової системи будь-якої держави, зазначає, зокрема, А. В. Міцкевич, полягає у тому, що всі правові норми, які входять у чинне, позитивне право, становлять єдине ціле, котре розділяється за змістом різних норм на відповідні взаємопов'язані частини структури права і законодавства. Основою такої змістовної структури права і законодавства є різноманітність видів суспільних відносин, що виступає як об'єктивний, такий що лежить поза правом, критерій його поділу на різні частини: галузі, підгалузі, інститути права. Крім предмета регулювання галузі права характеризуються також особливостями методу правового регулювання. Поділ права на галузі, інститути за предметом і методом регулювання являє собою *головну юридичну структуру предметної диференціації* права і законодавства.

Крім того, поділ права і законодавства має ще іншу, ніби вторинну структуру, яку утворюють комплексні масиви правових норм різних галузей права і законодавства. У таких комплексних об'єднаннях правових норм головним є не виділення особливих галузей права, а інтеграція спеціальних для певної сфери діяльності суспільства різнорідних норм права [6, с. 328-330].

Традиційний підхід до поділу права на галузі за критеріями предмета і методу правового регулювання, що склався у теорії права, не можна вважати переконливим з точки зору логіки. Галузі права повинні визначатися на основі якогось одного певного критерію. Критерій [гр. *kritērion*] – ознака, на основі якої здійснюється оцінка, визначення чи класифікація чого-небудь, мірило оцінки [7, с. 320]. Тому некоректно визначати як «галузі права» нормативні масиви, утворені на основі декількох різних ознак, сформовані одночасно за різними критеріями.

Поділ права за вказаними критеріями не можна вважати переконливим, оскільки дискусії щодо галузевого поділу

права на основі цих критеріїв не припиняються багато десятиліть. За словами В. Д. Сорокіна, домінуючий зараз загальнотеоретичний конструкції про галузевий предмет і метод властива глибока внутрішня суперечливість, яку можна подолати лише використовуючи системний аналіз, що кардинально змінить усю звичну правову картину, яка існує уже багато десятиків років [8, с. 34-35].

Помилково взагалі називати критерієм поділу *права* будь-що таке, що «лежить поза правом», зокрема, й «різноманітні види суспільних відносин». Якщо галузь права визначати як певні групи правових норм, то, як зазначено у літературі, це передбачає наявність у *тих норм*, які утворюють дану групу, якоїсь *спільної ознаки*, за якою ця група вирізняється з-поміж інших. «Це означає, що вказана ознака є саме *ознакою юридичної норми*, властивою кожній нормі даної сукупності, а не ознакою чогось іншого (суспільних відносин, які регулюються цими нормами, чи абстрактної «групи норм» тощо). Зрозуміло, що особливостями суспільних відносин *зумовлюються* певні специфічні ознаки норм, однак галузь *права* утворюють *безпосередньо* юридичні норми, а не ті відносини, що підлягають правовому регулюванню» [9, с. 15].

Тим більше недоречно поділяти право на галузі за такими ознаками, про які відсутнє чітке уявлення як про певний предмет правового регулювання.

Для прикладу розглянемо наступне визначення: спортивне право – це «комплексна галузь права» як сукупність правових норм, регулюючих суспільні відносини, які складаються у сфері фізичної культури і спорту [10, с. 58]. Тут «сфера фізичної культури і спорту» є такою ознакою, про яку не склалося ще певне поняття. У зв'язку з цим виникають питання, зокрема про правомірність включення у спортивне право регулювання відносин сфери фізичної культури. Чому тоді спортивне право не названо «фізкультурно-спортивним правом»? Таке запитання є правомірним у зв'язку з тим, що деякі автори пишуть тільки про *сферу спорту*, як такий тип соціальних відносин, що орієнтує на визнання спортивного права як «сукупної галузі права» [2, с. 66-67].

Інші вчені розглядають спорт і фізичну культуру як співвідносні поняття, називаючи спорт складовою фізичної культури. Дане співвідношення останнім часом набуло нового значення у законодавстві. Спорт, указує М. Поткіна, – складова частина фізичної культури, що історично склалася у формі змагальної діяльності і спеціальної практики підготовки людини до змагань. Зараз чинний Федеральний закон про фізичну культуру і спорт у Російській Федерації від 4 грудня 2007 року, розділяючи поняття «фізична культура» і «спорт», не трактує останній як складову частину фізичної культури, а дає таке визначення: спорт – сфера соціально-культурної діяльності як сукупність видів спорту, що склалася у формі змагань і спеціальної практики підготовки людини до них. Саме це визначення поняття «спорт» авторка вважає оптимальним, оскільки у ньому законодавець відходить від визначення поняття «спорт» через категорію «фізична культура» [11, с. 224].

Дані поняття розрізняє також В. П. Васькевич, який у результаті аналізу вказаного закону стверджує, що «фізична культура і спорт не просто різні правові категорії, а й суттєво відмінні фактичні суспільні відносини». Тому і правове регулювання таких суспільних відносин здійснюється відповідними правовими інструментами. Разом з тим він вважає, що фізичну культуру і спорт можна представити і як окремі підгалузі спортивного права, яке є окремою комплексною галуззю права. Кожна з цих підгалузей має свою систему, структуру та інститути, що з одного боку, є відмінними, а з другого боку вони багато у чому збігаються, у чому виявляється єдність і диференціація правового регулювання сфери фізичної культури і спорту, а також внутрішньогалузеві та міжгалузеві зв'язки спортивного права [12, с. 56].

Галузь спортивного права у системі права визначається, напевно, не на основі назви «спортивне», за якою можна уявити також існування у складі цієї галузі ще і правової підгалузі фізичної культури.

У зв'язку з цим у літературі висловлена думка про те, що «уявлення про предмет правового регулювання (як підставу для визначення галузі права) не узгоджується з уявленням про галузь права як певну сукупність юридичних норм». Вказаний предмет становлять суспільні відносини, які підлягають правовому регулюванню, однак «особливості цих відносин не є *безпосередньою* кваліфікуючою ознакою *правової галузі*». Оскільки галузь права утворюється певною сукупністю юридичних норм, то *«саме особливостями цих норм має визначатися самостійний характер тієї або іншої правової галузі*. З цього випливає, що предметне визначення галузі права *безпосередньо* зводиться до *предмета у правовому регулюванні* (тобто, предмета юридичної норми), а не «предмета правового регулювання» у значенні *зовнішнього об'єкта*, на який орієнтується норма (суспільні відносини тощо). А це, у свою чергу, означає, що з визнанням як предмета у правовому регулюванні *диспозиції* юридичних норм (тобто санкціонованих державою суб'єктних прав та відповідних юридичних обов'язків) не що інше, як *певне коло вихідних прав і становить основу утворення тієї чи іншої галузі права*, єдиний предмет галузевої диференціації правової системи» [9, с. 25-26].

Тим моментом, який об'єднує різні вихідні права в окрему галузь права, за словами даного автора, є *«узагальнена (родова) форма вихідного права, що виступає як конституційне, сімейне, земельне, трудове, адміністративне, цивільне, кримінальне, фінансове право, право соціального забезпечення, комерційне, сільськогосподарське, лісове, транспортне, повітряне, морське право, міжнародне право, церковне право та інші*. Ця узагальнена форма вихідного права є *консолідованим вираженням* сукупності окремих вихідних прав (отже, відповідних юридичних норм), пов'язаних однією спільною специфічною *суттєвою ознакою*, що *змістовно об'єднує* вказану сукупність прав навколо їх спільного визначення». Якщо, пояснює свою думку автор, мова йде про вихідні права *членів сім'ї*, то усе коло юридичних норм, предмет яких становлять такі права, утворює *сімейне право*; права, що пов'язані з *працею*, об'єднуються у *трудова право*; сукупність прав на *землю* чи інші *природні ресурси* утворює *земельне, водне, лісове* тощо право, і т.д.

«Як такі консолідовані узагальнені вираження, вказані права набувають форми *позитивного права*...», утворюючи кожного разу *особливу галузеву структуру* єдиної правової системи, виступаючи як особливий у кожному випадку кількісний і якісний склад правових галузей [9, с. 27].

З аналізу висловлених у літературі позицій О. І. Ющик робить висновок, що «предмет і метод правового регулювання в їх «традиційному» розумінні, яке стало пануючим у теорії права в останні десятиліття, виявилися настільки ненадійними критеріями галузевої диференціації юридичних норм, що дали привід деяким авторам заперечувати взагалі наявність єдиного критерію такої диференціації. А між тим, існування значної кількості *різних* юридичних норм, об'єднаних

в одну правову систему, є достатньою передумовою їх диференціації; а визнання *необхідності* зазначеної галузевої диференціації *безумовно* передбачає її єдиний критерій, і такий критерій справді існує. Цим єдиним критерієм є *предмет юридичних норм* – те, що властиве усім без винятку нормам (неможливо уявити безпредметну норму), але, разом з тим, змінюється від однієї норми до іншої» [9, с. 29].

Якщо погодитися з такою точкою зору на критерій визначення правових галузей, то основою формування певної сукупності юридичних норм в єдину самостійну галузь «спортивне право» необхідно було б визнати відповідне коло вихідних прав («спортивні права»), на базі яких будується дана правова галузь.

Однак у такому разі постає питання: що являють собою вказані права? Очевидно, мова може йти про певні права суб'єктів, *пов'язаних зі спортом*: спортсменів, спортивних тренерів, інших суб'єктів; прав, які закріплюються у диспозиції відповідних юридичних норм.

На нашу думку, для характеристики спортивного права як однієї з галузей права потрібно насамперед адекватно визначити поняття «спорт», оскільки саме слово «спортивне» є означенням слова «право». Яким бути спортивному праву – це залежить від того, що являє собою спорт як об'єкт правового регулювання, які особливості має сфера спорту, у тому числі у порівнянні зі сферою фізичної культури.

Виступаючи як об'єкт, на який спрямоване правове регулювання, спорт охоплює також «спортивні відносини», від природи яких залежить специфіка правових норм спортивного права, у тому числі набір тих прав та обов'язків, які регулюються даними нормами. Не встановивши специфічну ознаку вказаних правових норм, ми не маємо логічних підстав об'єднувати їх в окрему правову галузь «спортивного права» і визначати місце останнього у системі галузей права.

Однак дослідження специфіки норм спортивного права – це предмет іншої статті.

Таким чином, на основі проведеного аналізу питання про критерій визначення спортивного права як галузі права можемо зробити наступні висновки.

1. Традиційні критерії визначення галузі у системі права, такі як предмет правового регулювання і метод правового регулювання не можуть бути використані для виділення спортивного права як галузі права.

2. Характеристика спортивного права як комплексної галузі передбачає пошук такого критерія, на основі якого певна сукупність юридичних норм може бути об'єднана у дану галузь. Таким критерієм ми вважаємо предмет норм, якими регулюються відносини у сфері спорту і визначаються права та обов'язки суб'єктів цих відносин: спортсменів, тренерів, суддів спортивних змагань тощо.

3. Визначення характеру відносин у сфері спорту і специфіки спортивного права потребує дослідження особливостей правових норм, які складають дану галузь права.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеев С.В., Гостев Р.Г. Спортивное право как новая отрасль права, область юридической науки и учебная дисциплина. Вестник ВГУ. Серия: Проблемы высшего образования, 2014. № 3. С. 25-28.
2. Стелагина К.С., Калашникова Е.Б. Спортивное право как отрасль права. OlymPlus, 2016. № 1 (2). С. 65-67.
3. Сараев В.В. Спортивное право как комплексная отрасль права. Научный вестник Омской академии МВД России, 2005. № 2 (22). С. 47-49.
4. Макогон О.В. Сутність спортивного права України. Вісник Академії адвокатури України. Том 12. № 1 (32). 2015. С. 70-78.
5. Тихомиров Ю.А. Право: национальное, международное, сравнительное. Государство и право. 1999. № 8. С. 5-12.
6. Проблемы общей теории права и государства. Учебник для вузов / Под общ. ред. проф. В.С. Нерсисянца. М.: НОРМА, 2001. 832 с.
7. Современный словарь иностранных слов: Ок. 20 000 слов. 2-е изд., стер. М.: Рус. яз., 1999. 742 с.
8. Сорокин В.Д. Правовое регулирование: предмет, метод, процесс. Правоведение. 2000. № 4. С. 34-45.
9. Ющик О.І. Галузі та інститути правової системи (міфи і реальність). К.: Оріяни, 2002. 112 с.
10. Мазалов А.К. К вопросу о предмете спортивного права. Актуальные проблемы права и управления глазами молодежи: Материалы международной научной конференции (г. Тула, 28-29 марта 2014 года). Тула: Папирус, 2014. С. 58-61.
11. Поткина М.А. О месте спортивного трудового права в системе права. Вестник Пермского университета «Юридические науки». Выпуск 1 (7). 2010. С. 223 – 226.
12. Васильевич В.П. К вопросу о месте спортивного права в системе отраслей отечественного права. Вестник Московского государственного юридического университета имени О.Е. Кутафина. № 4, 2015. С. 55-58.

РОЗДІЛ 2

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 342.53(447)

ЗАРУБІЖНІ МОДЕЛІ ІНСТИТУТУ ОМБУДСМАНА ІЗ ЗАХИСТУ ПРАВ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

FOREIGN MODELS OF OMBUDSMAN INSTITUTE FOR PROTECTION OF THE RIGHTS OF MILITARY PERSONNEL: EXPERIENCE FOR UKRAINE

Бондарев О.Б., аспірант

Інститут законодавства Верховної Ради України

У статті здійснено аналіз та охарактеризовано моделі інституту омбудсмена із захисту прав військовослужбовців, які функціонують нині у Австрії, Бельгії, Данії, Ізраїлі, Канаді, Нідерландах, Норвегії, США, ФРН, Швеції. Відзначено, що інститут омбудсмена є невід'ємною ознакою сучасної демократичної правової держави. При цьому, чим сильніші традиції демократії, тим більш характерною є широка спеціалізація та наявність військового омбудсмена. У кожній країні цей інститут має свої особливості, що зумовлені історичними, політичними (в т. ч., геополітичними), економічними чинниками, різноманіттям правових систем і специфікою систем права. Такі інститути різняться залежно від місця в державно-правових системах, можуть мати різні способи призначення, обсяг повноважень та підпорядкування. Акцентовано на перевагах і недоліках моделей військового омбудсмена, інтегрованого в збройні сили, та парламентського військового омбудсмена, а також необхідності оптимізації інституту омбудсмена із захисту прав військовослужбовців в Україні.

Ключові слова: омбудсман, інститут омбудсмена, спеціалізований омбудсман, захист прав військовослужбовців, військовий омбудсман.

В статье осуществлен анализ и охарактеризованы модели института омбудсмена по защите прав военнослужащих, которые функционируют сейчас в Австрии, Бельгии, Дании, Израиле, Канаде, Нидерландах, Норвегии, США, ФРГ, Швеции. Отмечено, что институт омбудсмена является неотъемлемым признаком современного демократического правового государства. При этом, чем сильнее традиции демократии, тем более характерна широкая специализация и наличие военного омбудсмена. В каждой стране этот институт имеет свои особенности, обусловленные историческими, политическими (в т.ч. геополитическими), экономическими факторами, многообразием правовых систем и спецификой систем права. Такие институты различаются в зависимости от государственно-правовых систем, могут иметь различные способы назначения, объем полномочий и подчинения. Акцентируется внимание на преимуществах и недостатках моделей военного омбудсмена, интегрированного в вооруженные силы, и парламентского военного омбудсмена, а также необходимости оптимизации института омбудсмена по защите прав военнослужащих в Украине.

Ключевые слова: омбудсман, институт омбудсмена, специализированный омбудсман, защита прав военнослужащих, военный омбудсман.

The article analyzes and describes the models of the institution of the Ombudsman for the protection of the rights of military personnel which function now in Austria, Belgium, Denmark, Israel, Canada, the Netherlands, Norway, the United States of America, Germany and Sweden. It is noted that the institution of ombudsman is an inalienable feature of a modern democratic society and state governed by the rule of law. Moreover, the stronger the tradition of democracy, the wider specialization and the presence of a military ombudsman is more characteristic for such society. In each country this institution has its own characteristics due to historical, political (including geopolitical), economic factors, a variety of legal systems and the specifics of the systems of law. Such institutions vary depending on the state-legal systems, may have different ways of appointment, scope of authority and subordination. The article focuses on the advantages and disadvantages of models of the military ombudsman integrated into the armed forces and the parliamentary military ombudsman, as well as the need to optimize the institution of the ombudsman for the protection of the rights of servicemen in Ukraine. Comparison of different military ombudsman institute models provides for a possibility to deeper examine the existing practices of protection of military servicemen rights and explore the most adaptive ombudsman models for Ukraine.

Key words: Ombudsman, Ombudsman Institute, Specialized Ombudsman, Defense of Military Rights, Military Ombudsman.

У сучасних умовах збройного конфлікту на Сході нашої країни та реформування сектору безпеки і оборони все більшої актуальності набуває питання підвищення ефективності інститутів із захисту прав військовослужбовців і особливо Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Це питання є важливим з огляду на значні зміни в інституті демократичного цивільного контролю, викликані прийняттям нового Закону України «Про національну безпеку» [1], в якому, зокрема, зазнали перегляду функції Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в частині повноважень щодо захисту конституційних прав військовослужбовців. Згідно з цим Законом, Уповноважений Верховної Ради з прав людини не визначається як самостійний елемент системи демократичного цивільного контролю. Відповідно, не передбачається будь-яких особливостей здійснення парламентського контролю Уповноваженим Верховної Ради України в межах демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони. А встановлені у ст. 101 Конституції України та Законі України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав

людини» засади його правового статусу характеризують загальний характер юрисдикції омбудсмена, його організаційно-правовий та функціональний зв'язок з Верховною Радою України, визначають правову природу омбудсмена як суб'єкта парламентського контролю за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина та суб'єкта забезпечення конституційного правопорядку.

Повернення до такого універсалізму юрисдикції Уповноваженого у зв'язку з втратою чинності Закону України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави», на фоні значних змін у колі та статусі суб'єктів безпеки й оборони в останні роки, розширення різноманітних пілль, що на них мають право громадяни України, іноземці, особи без громадянства, які перебувають на військовій службі у Збройних Силах України, інших військових формуваннях та, з іншого боку, численні повідомлення у ЗМІ про порушення прав таких категорій осіб, нагадує ситуацію з пошуком найбільш оптимальної моделі військового омбудсмена.